

*Msr Aleksandra Sekulić, asistent
Pravnog fakulteta Univerziteta u Kragujevcu
ORCID: 0000-0002-9635-5329*

*Pregledni naučni rad
UDK: 342.7:347.72*

DOI: <https://doi.org/10.46793/XXIIMajsko.661S>

LJUDSKA PRAVA U KORPORATIVNOM OKRUŽENJU*

Rezime

Društvena kretanja i promene doprinose izmeni shvatanja položaja privrednih društava i njihove uloge. U skladu sa konceptom održivog poslovanja koji zauzima sve većeg maha u svetu poslovnog prava, poseban aspekt održivosti privrednih društava jeste upravo društvena (socijalna) održivost. Ispunjenje društvene održivosti podrazumeva da privredna društva u svojim aktivnostima poštuju ljudska prava i obezbede poštovanje jednakosti. Obaveze privrednih društava koje proizilaze iz društvene održivosti odnose se na obaveze u internom krugu poslovanja, odnosno na obaveze prema zaposlenima. Pored toga, privredna društva su obavezna da u svom poslovanju imaju u vidu interese šire društvene zajednice. U ovom radu će se najpre analizirati društvena održivost privrednih društava, razlažući prema kategorijama šta sve ona podrazumeva. Centralni deo rada biće posvećen analizi najznačajnijih ljudskih prava koja privredna društva moraju da imaju u vidu u svom poslovanju, a čije poštovanje predstavlja suštinu društvene održivosti privrednih društava. To su pravo na rodnu ravnopravnost, prava zaposlenih i pravo na zdravu životnu sredinu. Ona će se u radu obraditi iz ugla obaveza koja na osnovu trenutnog regulatornog okvira privredna društva imaju u pogledu njihovog poštovanja.

Ključne reči: *društvena održivost, održivo poslovanje, ljudska prava, društvena odgovornost kompanija.*

1. Uvod

Ideja društveno odgovornih privrednih društava postaje imperativ u modernom korporativnom upravljanju.¹ Iako je ova ideja ispraćena brojnim preprekama ka

* Rad je rezultat naučnoistraživačkog rada autora u okviru Programa istraživanja Pravnog fakulteta Univerziteta u Kragujevcu za 2026. godinu, koji se finansira iz sredstava Ministarstva nauke, tehnološkog razvoja i inovacija Republike Srbije.

uvođenju i poštovanju već uvedenog regulatornog okvira,² podrazumeva se da poslovanje privrednih društava i poštovanje ljudskih prava nisu dve odvojene kategorije. Postojale su, a i danas postoje, brojne kritike na račun postupanja privrednih društava, ali i na račun usklađenosti regulatornog okvira kompanijskog prava sa principima poštovanja i očuvanja ljudskih prava.³ Ove kritike su u direktnoj vezi sa tradicionalnim shvatanjem privrednog društva koje je, istorijski posmatrano, većinski bilo isključivo povezano sa sticanjem profita, te je cilj privrednog društva prevashodno bio vezan za volju i interese akcionara (engl. *shareholder primacy*).⁴ Takav pristup prema kome se cilj poslovanja privrednih društava vezuje isključivo za interese akcionara, danas je ugrožen potrebom da privredna društva kao aktivni učesnici u društvenom životu smanje zagađenje i pozitivno utiču na ostvarenje socijalne pravde.⁵ Međutim, ovakav pristup je ugrožen i shvatanjima da uvažavanje isključivo interesa akcionara dugoročno ne stvara korist nikome, pa ni samim akcionarima.⁶

Upravo iz tog razloga, tržište sve više zahteva “dugoročniji” pristup privrednih društava u kreiranju njihovih poslovnih politika.⁷ U zemljama gde je regulatorni okvir uspostavljen, kao što su zemlje članice Evropske unije, reforma kompanijskog prava u skladu sa konceptom održivog razvoja jeste obaveza.⁸ Pored toga, regulatorni okvir Evropske unije, ima širi uticaj čime se, u nekoj meri, stvaraju uslovi za razvijanje koncepta održivog poslovanja i izvan pravnih sistema država članica. Održivo poslovanje odnosi se na stvaranje vrednosti na način koji je održiv u smislu pružanja dugoročne stabilnosti za ekosisteme, poštovanja i promovisanja ljudskih prava, ali u

¹ Vid. Bachnik, K. et al., *Future perspective of values and impact in the context of corporate social responsibility and sustainability*, Zbornik radova: Corporate Social Responsibility And Sustainability From Values To Impact, New York, 2022, str. 232.

² Jedna od takvih prepreka jeste i usvajanje “omnibus paketa o održivosti” – Vid. *Omnibus Simplification Package waters down sustainability reporting mandates*, <https://instituteofsustainabilitystudies.com/insights/news-analysis/omnibus-simplification-package-waters-down-sustainability-reporting-mandates/>, 2.4.2026.

³ Sjøfjell, B., Cornell, S., Häyhä, T., *Business, Sustainability and Agenda 2030*, University of Oslo Faculty of Law Legal Studies Research Paper Series, No. 2023-05, str. 8-11.

⁴ Sjøfjell, B. et al, *Shareholder primacy: the main barrier to sustainable companies*, Zbornik radova: Company Law and Sustainability: Legal Barriers and Opportunities, Cambridge, 2015, str. 80; Radović, V., *Cilj privrednog društva sa osvrtom na aktuelnu pandemiju*, Revija kopaoničke škole prirodnog prava, br. 2/2021, str. 44-47.

⁵ Sjøfjell, B., *Conceptualising Corporate Sustainability Law*, Transnational Legal Theory, No. 3/2025, str. 291.

⁶ *Isto*, str. 285.

⁷ Richardson, B., Sjøfjell, B., *Capitalism, the sustainability crisis, and the limitations of current business governance*, Zbornik radova: Company Law and Sustainability - Legal Barriers and Opportunities, Cambridge, 2015, str. 11.

⁸ Vid. Sjøfjell, B., *Reforming EU Company Law to Secure the Future of European Business*, European Company and Financial Law Review, No. 2/2021, str. 190-217.

smislu zadovoljenja ekonomskih potreba.⁹ Prema ovoj definiciji, koncept održivog poslovanja možemo podeliti na tri aspekta: ekonomski, društveni i ekološki.¹⁰

U skladu sa konceptom održivog poslovanja i idejom društveno odgovornih kompanija, jeste i postupanje privrednih društava u skladu sa zakonitošću i vladavinom prava,¹¹ što je deo društvenog aspekta održivog poslovanja. Društvena održivost, zapravo, podrazumeva pristup privrednih društava prema kome ona istupanjem na tržištu i u svom internom poslovanju postupaju u skladu sa principima pravde i jednakosti, te obezbeđuju jednaka prava radnicima. Pitanje društvene održivosti privrednih društava, odnosno poštovanja ljudskih prava u poslovanju, bilo je predmet akata usvojenih od strane Ujedinjenih nacija, kao i regulatornog okvira Evropske unije. Pored toga, mnogi akti usvojeni na nivou Evropske unije nisu predviđeni da služe "ozelenjivanju" isključivo evropskog biznisa, već i za kreiranje zelenih politika neevropskih ekonomija.¹²

Predmet ovog rada biće uloga privrednih društava u ostvarivanju vladavine prava kroz prizmu koncepta društvene održivosti privrednih društava. Osnovno polazište biće analiza društvene održivosti, a centralni deo rada biće posvećen razmatranju konkretnih ljudskih prava na čije ostvarivanje značajno utiču poslovne aktivnosti privrednih društava. U skladu sa tim, posebno će se obraditi prava zaposlenih, pravo na rodnu ravnopravnost i pravo na zdravu životnu sredinu.

2. Društvena održivost privrednih društava

Društvena održivost (engl. *social sustainability*) osnovna je komponenta održivog poslovanja privrednih društava.¹³ U uopštenom smislu, održivost se može razumeti kao pojam koji se primarno tiče postavljanja društvenih osnova za buduće generacije.¹⁴ Na ovom stavu zasnovano je shvatanje da društvena održivost predstavlja sponu između ekonomske i ekološke održivosti privrednih društava.¹⁵ Sadržinski društvena održivost privrednih društava podrazumeva poseban pristup

⁹ Mihajlović, B., *Održivo korporativno upravljanje kao uslov dugoročnog razvoja privrednih društava*, Glasnik prava, br. 2/2020, str. 88.

¹⁰ *Isto*.

¹¹ Vid. Voigt, C., *Climate Change, the Critical Decade and the Rule of Law*, The Australian Year Book of International Law Online, No. 1/2020, str. 50-62.

¹² Thorens, M., Bernaz, N., Hospes, O., *Advocating for the EU Corporate Sustainability Due Diligence Directive Against the Odds: Strategies and Legitimation*, Journal of Common Market Studies, No. 2/2025, str. 350.

¹³ Grolleau, G., Mzoughi, N., Pekovic, S., *Entrepreneurship Experience and Environmental and Social Sustainability in New Companies*, Business Strategy & Environment, No. 8/2025, str. 9866.

¹⁴ Sjöfjell, B., *Solidarity, Sustainability and the Role of Business*, Nordic & European Company Law Working Paper, No. 23-09, 2023, str. 1

¹⁵ Landrum E. N., *Stages of Corporate Sustainability*, Organization & Environment, No. 4/2018, str. 291.

privrednih društava prema poštovanju ljudskih prava i garantovanju jednakosti.¹⁶ Samim tim ovaj aspekt održivog poslovanja ogleda se u pristupu prema zaposlenima, uvažavanju prava potrošača, stvaranju poverenja između privrednog društva i lokalne zajednice.¹⁷ Ideja društvene održivosti privrednih društava počiva na tome da u modernim tržišnim uslovima, privredna društva imaju dominantan uticaj na globalnu politiku, te da ona mogu imati značajnu ulogu u rešavanju nekih ključnih društvenih problema, kao što su zaštita životne sredine i ugroženost ljudskih prava.¹⁸ Razlog za to je i činjenica da privredna društva često imaju cilj da proizvode po što nižim troškovima, što podrazumeva jeftiniju cenu radne snage i ograničenu pažnju na životnu sredinu.¹⁹

Sa ciljem usklađivanja poslovanja privrednih društava sa poštovanjem osnovnih ljudskih prava, Ujedinjene nacije usvojile su Vodeće principe o biznisu i ljudskim pravima (engl. *Guiding Principles on Business and Human Rights*).²⁰ Ovim dokumentom uspostavljen je princip koordinacije između države i privrednih subjekata, time što je za privredne subjekte koji su u državnom vlasništvu podrazumevana obaveza dužne pažnje u pogledu poštovanja ljudskih prava.²¹ Time je uveden pojam dužne pažnje za poštovanje ljudskih prava, sa ciljem utvrđivanja procene i sprečavanja negativnih uticaja na ljudska prava.²² Obim ljudskih prava koja su prema ovom aktu privredna društva dužna da poštuju obuhvaćena su obimom Međunarodne povelje o ljudskim pravima, kao i dodatnim dokumentima kojima se posebno štite prava žena, prava osoba sa invaliditetom, radnika migranata i njihovih porodica, itd.²³

Takođe, Ujedinjene nacije usvojile su još jedan značajni dokument u pogledu društvene održivosti, a to su Ciljevi održivog razvoja (engl. *Sustainable Development Goals*).²⁴ Osnovni cilj usvajanja ovog dokumenta jeste smanjenje siromaštva i nejednakosti, kao i borba protiv klimatskih promena, kroz sprovođenje 17 ciljeva i

¹⁶ Grolleau, G., Mzoughi, N., Pekovic, S., *nav. delo*, str. 9866.

¹⁷ *Isto*.

¹⁸ Leite, E., Koporcic, N., Markovic, S., *Corporate Sustainability Reporting: Shifting From Optional Due Diligence to Mandatory Duty*, Business Ethics, Environment, & Responsibility, No. 4/2025, str. 2050.

¹⁹ Thorens, M., Bernaz, N., Hospes, O., *nav. članak*, str. 349.

²⁰ *Guiding Principles on Business and Human Rights: Implementing the United Nations "Protect, Respect and Remedy" Framework*, United Nations Human Rights Council, New York and Geneva, 2011.

²¹ Thorens, M., Bernaz, N., Hospes, O., *nav. članak*, str. 350.

²² Ciacchi, S., *The newly-adopted Corporate Sustainability Due Diligence Directive: an overview of the lawmaking process and analysis of the final text*, ERA FORUM, No. 25/2024, str. 31.

²³ Vid. *Guiding Principles on Business and Human Rights: Implementing the United Nations "Protect, Respect and Remedy" Framework*, United Nations Human Rights Council, New York and Geneva, 2011.

²⁴ *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development, Resolution of General Assembly of United Nations, A/RES/70/1*, <https://docs.un.org/en/A/RES/70/1>, 30.3.2026.

brojnih tačaka.²⁵ Primarni ciljevi mogu se razumeti i kao težnja da svet sa preko 8.5 milijardi ljudi, postane efikasan i spreman da razumno koristi resurse.²⁶ Uloga privrednih društava u ostvarenju ciljeva održivog razvoja je velika, naročito posmatrano iz ugla da moderno poslovanje odlikuje težnja inovacijama, a cilj je da se inovacije usklade sa održivim razvojem.²⁷ Takođe, određeni ciljevi održivog razvoja, poput isključenja siromaštva, rodne ravnopravnosti, dostojanstvenog rada,²⁸ neposredno iziskuju akciju privrednih društava u pogledu pružanja sigurnih uslova za rad, etičkog poslovanja, uključenja ranjivih grupa u tržište rada, kao i promovisanja jednakih šansi za muškarce i žene.

Principi i ciljevi utvrđeni u prethodno pomenutim dokumentima, konkretizovani su pravilima Direktive 2022/2464 o korporativnom održivom izveštavanju²⁹ (u daljem tekstu: Direktiva o korporativnom održivom izveštavanju) i Direktive 2024/1760 o dužnoj pažnji u održivom poslovanju³⁰ (u daljem tekstu: Direktiva o dužnoj pažnji). Naime, Direktivom o korporativnom održivom izveštavanju predviđeno je izveštavanje o rodnoj ravnopravnosti, pravima zaposlenih, uticaju privrednih društava na lokalnu zajednicu, što sve jeste deo društvene održivosti.³¹ Direktivom o dužnoj pažnji uvedena je obaveza privrednih društava da postupaju u skladu sa dužnom pažnjom, koja u kontekstu održivog poslovanja, znači obavezu privrednih društava da u svojim aktivnostima, ali i u kompletnom "lancu snabdevanja",³² identifikuju, spreče, ublaže i vode računa o negativnim uticajima na ljudska prava i životnu sredinu.³³ Takođe, Direktivom o dužnoj pažnji, predviđena je

²⁵ Jägers, N., *Sustainable Development Goals and the Business and Human Rights Discourse: Ships Passing in the Night*, Human Rights Quarterly, No. 1/2020, str. 146

²⁶ Denoncourt, J., *Companies and UN 2030 Sustainable Development Goal 9 Industry, Innovation and Infrastructure*, Journal of Corporate Law Studies, No. 1/2020, str. 199.

²⁷ Isto, str. 203.

²⁸ *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*, Resolution of General Assembly of United Nations, A/RES/70/1, <https://docs.un.org/en/A/RES/70/1>, 30.3.2026.

²⁹ Directive (EU) 2022/2464 of the European Parliament and of the Council of 14 December 2022 amending Regulation (EU) No 537/2014, Directive 2004/109/EC, Directive 2006/43/EC and Directive 2013/34/EU, as regards corporate sustainability reporting (u daljem tekstu: Direktiva o korporativnom održivom izveštavanju), *Official Journal of the European Union*, L 322, 16.12.2022.

³⁰ Directive (EU) 2024/1760 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 on corporate sustainability due diligence and amending Directive (EU) 2019/1937 and Regulation (EU) 2023/2859 (u daljem tekstu: Direktiva o dužnoj pažnji), *Official Journal of the European Union*, L 1760, 5.7.2024.

³¹ Direktiva o održivom izveštavanju, čl. 20 st.1.

³² Pojam lanac snabdevanja odnosi se na put od sirovine, preko gotovog proizvoda, do distribucije na krajnja tržišta – Vid. Gereffi, G., *Foreword: rethinking the governance of global value chains*, Zbornik radova: Sustainability, Due Diligence and Value Chain Governance, Cheltenham, 2025, str. 14.

³³ Leite, E., Koporcic, N., Markovic, S., *nav. članak*, str 2049.

obaveza privrednih društava da postupaju u skladu sa poštovanjem osnovnih ljudskih prava u takozvanom "lancu snabdevanja". Ovom direktivom se neposredno dužna pažnja uključuje u poslovnu politiku privrednog društva, ali i predviđa obaveza praćenja i sprečavanja potencijalnih rizika po ljudska prava i prava zaposlenih. U nastavku rada analiziraćemo neka konkretna prava koja su prepoznata i zaštićena ovim direktivama.

3. Pravo na rodnu ravnopravnost

Pitanje rodne ravnopravnosti u svetu korporativnog prava je dugo bilo zanemarivano.³⁴ Međutim, ovo pitanje sve više dobija na značaju, bilo da je reč o jednakom procentu zaposlenih žena, ili da je reč o dovoljnom procentu zastupljenosti žena na upravljačkim pozicijama. Razlog za to upravo jeste razvoj regulative u oblasti održivog poslovanja, ali i potreba da se preuzme inicijativa za promociju većeg učešća žena u donošenju odluka.³⁵ Pravo na rodnu ravnopravnost u svetu korporativnog upravljanja, priznato je i garantovano i Direktivom o dužnoj pažnji i Direktivom o korporativnom održivom izveštavanju. Direktiva o održivom korporativnom izveštavanju predviđa obavezu izveštavanja o rodnoj ravnopravnosti i jednakosti, posebno u pogledu plaćanja.³⁶ Dodatno, predviđeno je da standardi za održivo izveštavanje koji se odnose na izveštavanje o raznolikosti treba da obuhvate i izveštavanje o rodnoj raznolikosti u rukovodstvu privrednih društava.³⁷ Takođe, iako se Direktivom o dužnoj pažnji direktno ne spominje rodna ravnopravnost kao jedan od rizika, ona svakako jeste obuhvaćena poljem primene ove direktive, s obzirom da dužna pažnja podrazumeva analizu i otklanjanje svih potencijalnih rizika po životnu sredinu i ljudska prava.³⁸ A u te rizike svakako svrstavamo i rodnu neravnopravnost.³⁹

Najaktuelnije pitanje koje se odnosi na uticaj privrednih društava na ostvarenje rodne ravnopravnosti jeste uspostavljanje kvota za učešće predstavnika manje zastupljenog pola u odbor direktora. Upravo je ovo centralno pitanje Direktive 2022/2381 o rodnoj ravnoteži između direktora listiranih društava (u daljem tekstu: Direktiva o rodnoj ravnoteži).⁴⁰ Usvajanje ove direktive deo je Strategije za rodnu

³⁴ Fröhlich, M., Jevremović Petrović, T., Lepetić, J., *Gender, Business and the Law*, Zbornik radova: Gender-Competent Legal Education, Springer Textbooks in Law, Springer, Cham, 2023, str. 676.

³⁵ *Isto*, str. 678.

³⁶ Direktiva o korporativnom održivom izveštavanju, rec. 49, čl. 29b

³⁷ Direktiva o korporativnom održivom izveštavanju, rec. 49, čl. 20. st.1.

³⁸ Direktiva o dužnoj pažnji, čl. 1.

³⁹ Vid. *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*, Resolution of General Assembly of United Nations, A/RES/70/1, <https://docs.un.org/en/A/RES/70/1>, 30.3.2026.

⁴⁰ Directive (EU) 2022/2381 of the European Parliament and of the Council of 23 November 2022 on improving the gender balance among directors of listed companies and related measures (u daljem tekstu: Direktiva o rodnoj ravnoteži), *Official Journal of the European*

ravnopravnost 2020-2025, koja je usvojena na nivou Evropske unije, sa ciljem postizanja jednakog položaja muškaraca i žena u društvenom i ekonomskom smilu.⁴¹ Osnovna obaveza predviđena Direktivom o rodnoj ravnoteži odnosi se na to da do kraja juna 2026. godine najmanje 40% neizvršnih direktora budu predstavnici manje zastupljenog pola, a najmanje 33% svih direktora budu predstavnici manje zastupljenog pola.⁴² Pored toga, propisana je obaveza o izveštavanju o rodnoj raznolikosti u upravljačkoj strukturi privrednih društava, što je korak dalje od Direktive o korporativnom izveštavanju, kojom je izveštavanje o rodnoj ravnopravnosti obuhvaćeno opštom formulacijom o izveštavanju o politikama različitosti (engl. *diversity policy*).⁴³ Kada je reč o implementaciji ove direktive, postignuti su pozitivni rezultati kada je reč o državama članicama Evropske unije. Prema podacima iz 2025. godine procenat žena uključenih na upravljačkim pozicijama bio je 34 %.⁴⁴ Razlog za ovakve rezultate nalazi se i u činjenici da su neke države članice i pre donošenja direktive ovo pitanje regulisale odredbama nacionalnog zakonodavstva.⁴⁵ Iako su rezultati na evropskom nivou pozitivni, slabiji rezultati su vidljivi u zemljama kandidatima. Istraživanja iz 2024. godine pokazuju da je u zemljama Zapadnog Balkana u velikim kompanijama procenat uključenih žena u odbor direktora 19 procenata, dok je u Srbiji bilo 23 procenata žena uključenih u odbore direktora velikih kompanija.⁴⁶

Učešće žena u donošenju odluka donosi koristi u društvenom, politikološkom i ekonomskom smislu, s tim da je ekonomska sfera ona koja se direktno odnosi na korporativno upravljanje.⁴⁷ Naime, istraživanja pokazuju da veći procenat žena u odboru direktora utiče uopšte na efikasnije donošenje odluka u privrednom društvu, odnosno na sagledavanje šire perspektive prilikom donošenja poslovnih odluka, što sve ima pozitivni uticaj na ekonomske rezultate.⁴⁸ Takođe, istraživanja su pokazala da veći broj zaposlenih osoba ženskog pola, naročito na upravljačkim pozicijama, pokazuje bolji performans privrednog društva u ostvarivanju održivosti.⁴⁹ Ovo ima za

Union, L 315/44, 7.12.2022; Vid. Fröhlich, M., Jevremović Petrović, T., Lepetić, J., *nav. članak*, str. 668.

⁴¹ Isto.

⁴² Direktiva o rodnoj ravnoteži, čl. 5.

⁴³ Direktiva o korporativnom održivom izveštavanju, čl. 20 st.1.

⁴⁴ *New EU rules to improve Gender Balance in corporate boards enter into application*, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_25_22, 10.4.2026.

⁴⁵ Vid. *EU Member States*, https://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/institutions-and-structures/eu-member-states?language_content_entity=en&utm_source=copilot.com, 5.4.2026.

⁴⁶ *Women in western balkan economies in a nutshell*, https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2024-01/report_on_women_in_wb_economies_in_a_nutshell_17.02.2023_1.pdf, 9.4.2026.

⁴⁷ Fröhlich, M., Jevremović Petrović, T., Lepetić, J., *nav. članak*, str. 673.

⁴⁸ Ben-Amar, W., Chang, M., McKenny, F., *Board Gender Diversity and Corporate Response to Sustainability Initiatives: Evidence from the Carbon Disclosure Project*, *Journal of Business Ethics*, No. 2/2017, str. 372.

⁴⁹ Fröhlich, M., Jevremović Petrović, T., Lepetić, J., *nav. članak*, str. 687.

posledicu i pozitivan uticaj na korporativnu reputaciju, što u krajnjem ponovo donosi ekonomske koristi, koje se ogledaju u dobrim poslovnim rezultatima i finansijskim performansima.⁵⁰

4. Prava zaposlenih kao nosilaca interesa poslovanja

U kontekstu društvene komponente održivosti privrednih društava, jedan od ključnih segmenata o kojima privredna društva vode računa u svom poslovanju jeste takozvano “blagostanje zaposlenih” (engl. *employee wellbeing*). Blagostanje zaposlenih odnosi se na ispunjenje njihovih fizičkih, mentalnih, društvenih i kognitivnih potreba i očekivanja, koje su vezane za njihovo radno mesto.⁵¹ Ovakav pristup ima pozitivnog uticaja i na samo privredno društvo, pošto pozitivan pristup prema zaposlenima utiče na njihovu volju za stvaranjem dodatne vrednosti privrednom društvu.⁵² Zaposleni se smatraju odvojenim nosiocima interesa poslovanja (tzv. *stakeholderima*),⁵³ te se, u kontekstu koncepta održivog poslovanja, podrazumeva da se održivim privrednim društvom, može smatrati samo ono društvo koje ne eksploatiše svoje zaposlene i ne umanjuje njihova prava.⁵⁴ Posebno se ovaj princip odnosi na poštovanje zabrane prekovremenog i zabrane dečijeg rada. Prava zaposlenih obuhvaćena su održivim zakonodavstvom, odnosno Direktivom o dužnoj pažnji i Direktivom o korporativnom održivom izveštavanju. Zaštiti prava zaposlenih se posvećuje posebna pažnja u kontekstu koncepta održivog poslovanja, upravo zbog toga što su oni kao *stakeholderi* često u nezavidnom položaju, zavisno od kulturoloških shvatanja, razvijenosti socijalnih prava i ekonomske situacije u nacionalnim ekonomijama.⁵⁵ Naročito se to odnosi na zaštitu od prekovremenog rada, koja je pod velikim uticajem institucionalnog okruženja koje je u svakoj državi drugačije.⁵⁶

Direktivom o dužnoj pažnji prava radnika, i onih zaposlenih u formalnom smislu, i onih koji to nisu, stavljena su u prvi plan, pored zaštite ljudskih prava

⁵⁰ Isto, str. 687-6F88.

⁵¹ Kobayashi, K., Eweje, G., Tappin, D., *Changing overwork culture: Stakeholder management for employee wellbeing and social sustainability in large Japanese companies*, Corporate Responsibility and Environmental Management, No. 5/2024, str. 5032.

⁵² Sjøfjell, B. et al, *Shareholder primacy...*, str. 91.

⁵³ Zanimljivo je da se posebni aspekt dužne pažnje odnosi na radnike koji predstavljaju autohtone narode (engl. *Indigenous people*) koji se javljaju kao radnici u lancu snabdevanja velikih kompanija (vid. Malaihollo, M. *On Due Diligence and the Rights of Indigenous Peoples in International Law: What a Māori World View Can Offer*, Netherlands International Law Review, Vol 70/ 2023, str. 68-69.)

⁵⁴ Sjøfjell, B., Tsagas, G., *Integrating Sustainable Value Creation in Corporate Governance Company Law, Corporate Governance Codes and the Constitution of the Company*, Zbornik radova: Sustainable Value Creation in the European Union: Towards Pathways to a Sustainable Future through Crises, Cambridge, 2022. str. 214-215.

⁵⁵ Kobayashi, K., Eweje, G., Tappin, D., *nav. delo*, str. 5034.

⁵⁶ Isto.

uopšte.⁵⁷ Pored odredbe kojom se uopšte ustanovljava obaveza da države članice obezbede da u se u privrednim društvima uspostavi adekvatna politika u pogledu sprovođenja dužne pažnje i upravljanja rizicima, odvojenim stavom se predviđa da se prilikom ustanovljavanja ovakvog sistema prethodno moraju konsultovati predstavnici radnika.⁵⁸ Aneksom direktive predviđeno je da se radnicima moraju obezbediti adekvatni radni uslovi, koji se odnose i na fer iznos zarade i minimalne zarade, bezbedno i zdravo radno okruženje, kao i razumno ograničenje radnog vremena, u skladu sa Međunarodnim paktom o ekonomskim, socijalnim i građanskim pravima.⁵⁹ Uz to, Aneksom je eksplicitno istaknuta zabrana dečijeg rada, kao i zabrana nejednakog tretmana radnika, u skladu sa konvencijama Međunarodne organizacije rada i Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i građanskim pravima.⁶⁰ Konkretno, zabrana nejednakog tretmana odnosi se na zabranu isplate nejednakih zarada za rad jednake vrednosti, kao i zabranu diskriminacije po bilo kom osnovu poput nacionalnog porekla, rase, boje kože, pola, političkog mišljenja, itd. Prava radnika deo su i Direktive o korporativnom izveštavanju, prema kojoj, između ostalog, privredna društva treba da izveštavaju o svom uticaju na prava radnika, ali i o uticaju prava radnika na privredno društvo i poslovni rezultat društva.⁶¹ Između ostalog, standardi izveštavanja kojih se privredna društva pridržavaju pokrivaju pitanja poput iznosa zarada, diskriminacije, radnih uslova, jednakosti, raznolikosti, itd.⁶²

5. Pravo na zdravu životnu sredinu

Dobro je poznato da su privredna društva zapravo najveći zagađivači, te imaju značajan uticaj na ugrožavanje prava na zdravu životnu sredinu.⁶³ Članom 11. Ugovora o funkcionisanju Evropske unije propisano je uključivanje zaštite životne sredine u sve politike, sa ciljem postizanja održivog razvoja.⁶⁴ Uočeni su i brojni finansijski rizici koji potiču od klimatskih promena, što je izazvalo sve veće interesovanje za ekološku održivost privrednih društava, i izgradnju regulatornog okvira koji privredu i finansije usklađuje sa ciljem zaštite životne sredine.⁶⁵ Pravo na zdravu životnu sredinu jeste pravo u kome se spajaju društvena i ekološka komponenta održivog poslovanja. Spona između ekološke i društvene održivosti,

⁵⁷ Direktiva o dužnoj pažnji, čl. 1.

⁵⁸ Direktiva o dužnoj pažnji, čl. 7. st. 1-2.

⁵⁹ Direktiva o dužnoj pažnji, Annex, part I, str. 46-48.

⁶⁰ Direktiva o dužnoj pažnji, Annex, part I, str. 46-48.

⁶¹ Direktiva o korporativnom održivom izveštavanju, rec. 29.

⁶² Direktiva o korporativnom održivom izveštavanju, rec. 49., čl. 29b

⁶³ Cid. Buozo, A., Ferreira-Seoane, F-J., Rios-Blanco, A., *The Influence of Environmental Sustainability on Economic and Social Sustainability and on the Job Attractiveness of Excellent Companies to Work for*, Corporate Social Responsibility and Environmental Management, No. 4/2025, str. 4557.

⁶⁴ Sjöfjell, B., Cornell, S., Häyhä, T., *Business, Sustainability...*, str. 6.

⁶⁵ Isto, str. 13

ogleda se u tome da se za ključne probleme koje se tiču klimatskih promena i pada biodiverziteta rešenje nalazi kroz pristup privrednih društava usklađenim sa društvenim aspektom održivog poslovanja.⁶⁶

S tim u vezi, značajnu ulogu u pogledu ostvarivanja ekološke održivosti ima usklađivanje korporativnih kodeksa u skladu sa društveno odgovornim poslovanjem.⁶⁷ U pojedinim zemljama kodeksima korporativnog upravljanja ekološka održivost privrednih društava se stavlja u prvi plan, i to upravo u kontekstu povezivanja sa društvenom održivošću. Tako se francuskim kodeksom korporativnog upravljanja ističe obaveza direktora društva da u svojim aktivnostima postupaju u skladu sa dugoročnim interesima, uzimajući u obzir ekološki i društveni aspekt svojih aktivnosti.⁶⁸ Takav je slučaj i sa srpskim kodeksom korporativnog upravljanja. Naime, iako je domaće privredno zakonodavstvo još uvek neusklađeno sa tokovima održivog poslovanja, ipak Kodeks korporativnog upravljanja obuhvata preporuke privrednim društvima za stvaranje dugoročnih vrednosti u skladu sa održivim razvojem, i to za velika privredna društva i javna akcionarska društva.⁶⁹

Privredna društva pozitivnim odnosom prema pravu na zdravu životnu sredinu, osiguravaju dobru poslovnu reputaciju, ujedno kreirajući dobro okruženje za privlačenje investitora.⁷⁰ Pored toga, na taj način ostvaruju poverenje kod potrošača koji sve više shvataju značaj održivog razvoja,⁷¹ te sve češće kupuju isključivo "ekološki prihvatljive" proizvode.⁷² Zapravo, kada govorimo o pravu na zdravu životnu sredinu iz ugla društvene održivosti privrednih društava, mi tu prevashodno mislimo na pravo potrošača na zdravu životnu sredinu. Potrošači su, takođe, nosioci interesa poslovanja privrednog društva,⁷³ te ugrožavanje životne sredine od strane aktivnosti privrednih društava, neposredno utiče na njih, uz rizik da se ugrožavanjem prava na zdravu životnu sredinu dalje ugrožavaju njihova druga prava, poput prava na zdravlje i prava na informisanost.

U kontekstu evropskog zakonodavstva u oblasti održivog poslovanja, odredbe Direktive o dužnoj pažnji svakako obuhvataju prava potrošača, iako se ona ne pominju eksplicitno. Naime, obaveza privrednih društava u pogledu praćenja i upravljanja rizika po ljudska prava, svakako obuhvata i prava potrošača.⁷⁴ Nasuprot

⁶⁶ Sjøfjell, B., *Solidarity, Sustainability...*, str. 1.

⁶⁷ Više o uspehu inkorporisanja društveno odgovornog poslovanja u kodekse: Sjøfjell, B., Tagas, G., *Integrating Sustainable Value Creation...*, str. 225.

⁶⁸ *Isto*, str. 226.

⁶⁹ Kodeks korporativnog upravljanja, *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 99/2012, princip 33.

⁷⁰ Cid. Buoza, A., Ferreira-Seoane, F.-J., Rios-Blanco, A., *nav. članak*, str. 4557.

⁷¹ Sujin, K., *Going green to repair damaged self-concept: The interplay of self-deficit and benefit appeals on green consumer behavior*, *Journal of Consumer Behaviour*, No. 5/2024, str. 2318.

⁷² Petrović Tomić, N., *Poslovno pravo i pravo održivog razvoja – između profitabilnosti i etičnosti*, *Pravo i privreda*, br. 3/2024, str. 370.

⁷³ *Isto*, str. 368.

⁷⁴ Direktiva o dužnoj pažnji, čl. 1.

tome, Direktivom o korporativnom održivom izveštavanju, prava potrošača se štite posebnim odredbama, i to u pogledu obaveze izveštavanja o uticaju proizvoda na zdravlje i bezbednost potrošača, ekološkim rizicima po ljude, hemikalijama, toksinima i zagađenju.⁷⁵ Iz ovoga proizilazi da je pravo potrošača na zdravu životnu sredinu povezano sa pravom na zdravlje, ali i nekim drugim pravima, kao što je pravo na informisanje. S tim u vezi, okvir za izveštavanje treba da spreči tzv. *greenwashing*, odnosno obmanjujuće tvrdnje o ekološkom performansu privrednih društava.⁷⁶ Naime, direktivom se predviđa da se mora obezbediti takav okvir izveštavanja koji će omogućiti potrošačima pristup realnim informacijama, te time sprečiti obmanjivanje potrošača.⁷⁷ Ipak, treba konstatovati da je pravo potrošača na zdravu životnu sredinu ugroženo tzv. "omnibus paketom o održivosti", kojim je polje primene Direktive o korporativnom održivom izveštavanju značajno suženo.⁷⁸

6. Zaključak

Okvir korporativnog upravljanja više se ne može zamisliti bez društveno angažovanog pristupa privrednih društava. Privredna društva nisu samo organizacije koje imaju za cilj sticanje profita, već društveno angažovane organizacije čije postupanje ima uticaja na širu društvenu zajednicu. Samim tim jedan od ciljeva poslovanja privrednih društava jeste i postupanje u skladu sa zaštitom ljudskih prava, kao i sprečavanjem potencijalnih rizika po ista. Jednom rečju, privredna društva moraju biti društveno održiva. Putokaz ka takvom postupanju svakako jesu akti usvojeni od strane Ujedinjenih nacija, ali i evropski regulatorni okvir.

U radu su analizirana ključna ljudska prava koja mogu neposredno biti ugrožena aktivnostima preduzetim od strane privrednih društava, odnosno pravo na rodnu ravnopravnost, prava zaposlenih i pravo na zaštitu životne sredine. Prvo, konstatovano je da ostvarivanje prava na rodnu ravnopravnost, kao i promovisanje sve većeg učešća žena u donošenju odluka, u velikoj meri zavisi od poslovne politike privrednih društava. Pored toga što privredna društva imaju ovu obavezu u kontekstu humanizacije poslovanja, istraživanja pokazuju da veći procenat žena u odlučivanju stvara bolju poslovnu sliku privrednog društva, te donosi i značajne finansijske koristi. Drugo, nesumnjivo je da na prava zaposlenih, odnosno na takozvano blagostanje zaposlenih, velikog uticaja imaju privredna društva. S tim u vezi, od velikog je značaja da privredna društva u svom poslovanju uvažavaju interese zaposlenih, ali i radnika uopšte, odnosno da imaju pristup usmeren na zaštitu i

⁷⁵ Direktiva o korporativnom održivom izveštavanju, rec. 50.

⁷⁶ Ho Ket, L., *Greenwashing with green: Product packaging color and perception of environmental sustainability*, Business and Society Review, No. 3/2025, str. 322.

⁷⁷ Direktiva o korporativnom održivom izveštavanju, rec. 13.

⁷⁸ Sekulić, A., *Predlog "Omnibus I" direktive – put do novih pravila o održivosti privrednih društava*, Zbornik radova: Savremeno pravo u eri digitalizacije i održivog razvoja, Kragujevac, 2025, str. 829.

poštovanje njihovih ljudskih prava. Ovakav pristup deo je dužne pažnje u poslovanju privrednih društava, ali i obaveznog korporativnog izveštavanja. Treće, pravo na zdravu životnu sredinu imperativ je, kako u pogledu ekološke, tako i u pogledu društvene održivosti privrednih društava. Regulatorni okvir je primarno usmeren na zaštitu prava potrošača kada govorimo o pravu na zdravu životnu sredinu, s obzirom da povreda ovog prava na strani potrošača uzrokuje dalju povredu prava na informisanje i prava na zdravlje.

Tradicionalno shvatanje cilja poslovanja privrednog društva koje je isključivo okrenuto ka sticanju profita i dalje je prepreka ka društveno odgovornom poslovanju, kao i ka implementaciji evropskog regulatornog okvira. Uprkos tome, održivo poslovanje neophodno je u modernom poslovanju i korporativnom upravljanju. Samo uz postupanje privrednih društava u skladu sa društvenim aspektom održivog poslovanja, možemo očekivati dalji razvoj poslovanja, bez ugrožavanja bilo kog od stejkholdera (zaposlenih, potrošača, itd.). U suprotnom, postupanje privrednih društava imati negativni efekat po poverenje potrošača, zaposlenih, investitora, a samim tim i po poslovni učinak.

*Aleksandra Sekulić, L.L.M., Assistant
Faculty of Law, University of Kragujevac*

HUMAN RIGHTS IN A CORPORATE ENVIRONMENT

Summary

The modern society tendencies are reshaping the perception of companies' role in the market and society. Contemporary consideration of the companies highlights the social responsibility of business to protect and prevent risks to the human rights. This approach aligns closely with the concepts of corporate social responsibility and sustainable business. In the context of the sustainable business concept, the social aspect of sustainability (social sustainability) plays a crucial role. Social sustainability has a fundamental role in companies' commitments to respecting human rights and promoting equality. There are two levels of social sustainability. The first level pertains to the internal environment of the company, focusing on the obligation of the company to respect the human rights of employees. The second level involves the company's responsibilities toward the broader society. The beginning point of this analysis will be examining social sustainability, its components and its significance. The most significant part of the paper will be a detailed observation on the most significant human rights for which companies must take measures actively in order to respect them. Specifically, we would examine gender equality, employer

rights (employers' well-being), and the right to a healthy environment. These core human rights form the foundation of social sustainability. This analysis would be given from the perspective of international organizations' documents, but also from the perspective of the regulatory framework established by the European Union.

Key words: social sustainability, sustainable business, human rights, corporate social responsibility.

Literatura

- Bakker, A. G. F., Rasche, A., Ponte, S., *Multi-Stakeholder Initiatives on Sustainability A Cross-Disciplinary Review and Research Agenda for Business Ethics*, Business Ethics Quarterly, No. 3/2019.
- Ben-Amar, W., Chang, M., Mclkenney, F., *Board Gender Diversity and Corporate Response to Sustainability Initiatives: Evidence from the Carbon Disclosure Project*, Journal of Business Ethics, No. 2/2017.
- Bonnitcha, J., McCorquodale, R., *The Concept of 'Due Diligence' in the UN Guiding Principles on Business and Human Rights*, The European Journal of International Law, No. 3/2017.
- Buhmann, K., Wettstein, F., *Business and Human Rights: Not Just Another CSR Issue*, Zbornik radova: CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY – Strategic, Communication, Governance, Cambridge, 2017.
- Voigt, C., *Climate Change, the Critical Decade and the Rule of Law*, The Australian Year Book of International Law Online, No. 1/2020.
- Wasim, R., *Corporate (Non)Disclosure of Climate Change Information*, Columbia Law Review, No. 5/2019.
- Women in western balkan economies in a nutshell*, https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/202401/report_on_women_in_wb_economies_in_a_nutshel_17.02.2023_1.pdf, 9.4.2026.
- Denoncourt, J., *Companies and UN 2030 Sustainable Development Goal 9 Industry, Innovation and Infrastructure*, Journal of Corporate Law Studies, No. 1/2020.
- Douglas, S. et al., *Corporate Sustainability Management and Environmental Ethics*, Business Ethics Quarterly, No. 2/2017.
- Gereffi, G., *Foreword: rethinking the governance of global value chains*, Zbornik radova: Sustainability, Due Diligence and Value Chain Governance, Cheltenham, 2025.
- Grolleau, G., Mzoughi, N., Pekovic, S., *Entrepreneurship Experience and Environmental and Social Sustainability in New Companies*, Business Strategy & Environment, No. 8/2025.
- Schmiedeknecht, H. M., *Social Innovation and Entrepreneurship Supporting the Sustainable Development Goals (SDGs)–Fostering Social Value Creation*, Zbornik radova: The Future of the UN Sustainable Development Goals Business Perspectives for Global Development in 2030, Cham, 2020.
- Jägers, N., *Sustainable Development Goals and the Business and Human Rights Discourse: Ships Passing in the Night*, Human Rights Quarterly, No. 1/2020.

- Kobayashi, K., Eweje, G., Tappin, D., *Changing overwork culture: Stakeholder management for employee wellbeing and social sustainability in large Japanese companies*, Corporate Responsibility and Environmental Management, No. 5/2024.
- Landrum E. N., *Stages of Corporate Sustainability*, Organization & Environment, No. 4/2018.
- Leite, E., Koporcic, N., Markovic, S., *Corporate Sustainability Reporting: Shifting From Optional Due Diligence to Mandatory Duty*, Business Ethics, Environment, & Responsibility, No. 4/2025.
- Malaihollo, M., *On Due Diligence and the Rights of Indigenous Peoples in International Law: What a Māori World View Can Offer*, Netherlands International Law Review, Vol 70/ 2023.
- Mihajlović, B., *Održivo korporativno upravljanje kao uslov dugoročnog razvoja privrednih društava*, Glasnik prava, br. 2/2020.
- New EU rules to improve Gender Balance in corporate boards enter into application*, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_25_22, 10.4.2026.
- Omnibus Simplification Package waters down sustainability reporting mandates*, <https://instituteofsustainabilitystudies.com/insights/news-analysis/omnibus-simplification-package-waters-down-sustainability-reporting-mandates/>, 2.4.2026.
- Petrović Tomić, N., *Poslovno pravo i pravo održivog razvoja – između profitabilnosti i etičnosti*, Pravo i privreda, br. 3/2024.
- Pouliot, V., Thérien, J-P., *The Sustainable Development Goals - Planning without a Blueprint*, Zbornik radova: Global Policymaking The Patchwork of Global Governance, Cambridge, 2023.
- Rao, C., Tilt, C., *Board Composition and Corporate Social Responsibility: The Role of Diversity, Gender, Strategy and Decision Making*, Journal of Business Ethics, No. 2/2016.
- Radović, V., *Cilj privrednog društva sa osvrtom na aktuelnu pandemiju*, Revija kopaoničke škole prirodnog prava, br. 2/2021.
- Richardson, B., Sjøfjell, B., *Capitalism, the sustainability crisis, and the limitations of current business governance*, Zbornik radova: Company Law and Sustainability - Legal Barriers and Opportunities, Cambridge, 2015.
- Sekulić, A., *Predlog "Omnibus I" direktive – put do novih pravila o održivosti privrednih društava*, Zbornik radova: Savremeno pravo u eri digitalizacije i održivog razvoja, Kragujevac, 2025.
- Sjøfjell, B., *Conceptualising Corporate Sustainability Law*, Transnational Legal Theory, No. 3/2025.
- Sjøfjell, B., Mähönen, J., *Corporate Purpose and the Misleading Shareholder vs Stakeholder Dichotomy*, Bond Law Review, No. 2/2024.
- Sjøfjell, B., *Solidarity, Sustainability and the Role of Business*, Nordic & European Company Law Working Paper No. 23-09, 2023.
- Sjøfjell, B., Cornell, S., Häyhä, T., *Business, Sustainability and Agenda 2030*, University of Oslo Faculty of Law Legal Studies Research Paper Series No. 2023-05.
- Sjøfjell, B., Tagas, G., *Integrating Sustainable Value Creation in Corporate Governance Company Law, Corporate Governance Codes and the Constitution of the Company*, Zbornik radova: Sustainable Value Creation in the European Union: Towards Pathways to a Sustainable Future through Crises, Cambridge, 2022.
- Sjøfjell, B., *Reforming EU Company Law to Secure the Future of European Business*, European Company and Financial Law Review, No. 2/2021.

- Sjåfjell, B. et al, *Shareholder primacy: the main barrier to sustainable companies*, Zbornik radova: Company Law and Sustainability: Legal Barriers and Opportunities, Cambridge, 2015.
- Stefanska, M., Zasuwa, G., *The impact on doing bad on consumer (dis)trust in the company: The moderating role of moral values*, Zbornik radova: Corporate Social Responsibility And Sustainability From Values To Impact, New York, 2022.
- Sujin, K., *Going green to repair damaged self-concept: The interplay of self-deficit and benefit appeals on green consumer behavior*, Journal of Consumer Behaviour, No. 5/2024.
- Schiling-Vacaflor, A., Gustafsson, M-T., *Towards more sustainable global supply chains? Company compliance with new human rights and environmental due diligence laws*, Environmental Politics, No. 3/2024.
- Thorens, M., Bernaz, N., Hospes, O., *Advocating for the EU Corporate Sustainability Due Diligence Directive Against the Odds: Strategies and Legitimation*, Journal of Common Market Studies, No. 2/2025.
- Camileri, M. A., *Corporate Sustainability, Social Responsibility and Environmental Management An Introduction to Theory and Practice with Case Studies*, Cham, 2017.
- Caffagi, F., Iamiceli, P., Pistelli, F., *Compliance and due diligence in global value chains: the emergence of a EU sustainability framework in global regulation*, Zbornik radova: Sustainability, Due Diligence and Value Chain Governance, Cheltenham, 2025.
- Ciacchi, S., *The newly-adopted Corporate Sustainability Due Diligence Directive: an overview of the lawmaking process and analysis of the final text*, Era Forum, No. 25/2024.
- Cid. Buozo, A., Ferreira-Seoane, F-J., Rios-Blanco, A., *The Influence of Environmental Sustainability on Economic and Social Sustainability and on the Job Attractiveness of Excellent Companies to Work for*, Corporate Social Responsibility and Environmental Management, No. 4/2025.
- Fröhlich, M., Jevremović Petrović, T., Lepetić, J., *Gender, Business and the Law*, Zbornik radova: Gender-Competent Legal Education, Springer Textbooks in Law, Springer, Cham, 2023.
- Ho Ket, L., *Greenwashing with green: Product packaging color and perception of environmental sustainability*, Business and Society Review, No. 3/2025.

